

II

Jens Peter LAUT, *Buddhistische Höllenvorstellungen* (unter besonderer Berücksichtigung alttürkischer Texte [*Budizm'de Cehennem Tasavvurları* (Eski Türkçe metinlerin özel mülâhazaları altında)]. Marburg/Lahn, 1980, 133 s.

Uygur Türklerinin dînî inançlarından birisi olan Budizm'deki "Cehennem" tasvirleri, 1934 yılında W. Bang ve R. Rahmeti (Arat)'nin birlikte neşrettikleri "Türlü cehennemler üzerine Uygurca parçalar" (*Türkiyat Mecmuası*, IV, 1934, s. 251-263. Almanca neşri için bk. Willi Bang-R. Rachmatı, "Uigurische Bruchstücke über verschiedene Höllen", *Ungarische Jahrbücher*, XV, 1935, s. 389-402) adlı makaleden beri, Türkoloji âleminde bilinmekte idi.

Bu Uygurca parçaların haricinde, içerisinde Budizm cehennemlerinin bulunduğu hacimli bir Uygurca metin de *Maitrisimit Nom Bitig* adlı eserdir.

MNB'in transliterasyonu ile tercümesinin Şinasi Tekin tarafından neşredilmesi, bu eser üzerinde araştırma ve incelemelerin yoğunlaşmasına yol açmıştır.

Jens Peter Laut'un *Budizm'de Cehennem Tasavvurları* adlı eseri, bu incelemelerden birisidir.

Jens Peter Laut, bu eserinde *MNB*'deki cehennemler bölümünü incelemektedir.

Üç bölümden müteşekkil olan bu eserin ilk bölümünü teşkil eden "Giriş (s. 1-4)"de, "genel olarak ölümden sonra cehennem" kavramı üzerinde durulmaktadır.

İkinci bölüm (s. 5-30), "Budizm'in Cehennem Tasavvurları (Die Höllenvorstellungen des Buddhismus)" başlığını taşımaktadır. Bu bölüm, kendi içerisinde şu sekiz fasla ayrılmıştır :

1. "Probleme giriş (Einführung in das Problem)".
2. "Cehennem teriminin kullanımı üzerine (Zur Verwendung des Terminus Hölle)".
3. "Budizm'in cehennem sisteminin menşei (Ursprung des buddhistischen Höllensystems)".
4. "Budizm'in kozmografisi ve bu kozmografide cehennemlerin mevkii (Die buddhistische Kosmographie und die Lage der Höllen)".

5. "Sekiz sıcak cehennem (Die acht heissen Höllen)".

6. "Pāli Kanonunun cehennem tasvirleri (Die Höllenvorstellungen des Pāli-Kanon)".

7. "Sekiz soğuk cehennem (Die acht kalten Höllen)".

8. "Lokāntarika cehennemleri (Die Lokāntarika-Höllern)".

Müellif, Türkoloji tahsili yanında, Hindoloji ve Budizm (Buddha dini bilgisi) de tahsil ettiği için, bu iki bölümde, ilgili fasıllardaki konuları, filolojik açıdan önce dînî açıdan incelemektedir.

Üçüncü bölüm (s. 31-125), "Eski Türkçe Maitrisimit metninde Budizm'in cehennemleri (Buddhistische Höllen im alttürkischen Text "Maitrisimit")" başlığını taşımaktadır.

Müellif, bu bölümde, önce *MNB*'in ilgili bölümlerinin transkripsiyonunu yapmaktadır.

MNB'in cehennem bölümü, eserin XX. - XXV. kapitallerini teşkil etmektedir.

Laut, bu kapitallerden 64r-v, 67r, 77v, 80r-v ve 86r-v'yi, içerisinde cehennem ile ilgili bilgi olmadığı için veya metin çok eksik veya bozuk olduğu için, transkripsiyonuna almamıştır. Tafel 87 ise, bu bölüme yanlışlıkla girdiği için, transkripsiyon harici tutulmuştur. Geriye kalan metin 1054 satırda transkripsiyonlanmıştır. Laut, metnin transkripsiyonunda, Tekin'in transliterasyonundan bir çok noktalarda ayrılmaktadır.

Transkripsiyonu, metinle ilgili açıklama notları (s. 70-71) takip etmektedir. Müellif, bu notlarda, Tekin neşrindeki bazı transkripsiyon ve mânâlandırılmaları düzeltmektedir. Bu düzeltmeler, daha ziyâde Skr. asıllı dînî kelime ve terimleri ihtiva etmektedir.

Açıklamalar'dan sonra, *MNB*'in ilgili bölümünün yeni bir tercümesi (s. 72-106) gelmektedir. Bu tercümede, Laut, metne birçok yerde açıklık kazandırmaktadır.

Tercüme'den sonra gelen Kommentar (s. 107-125) bölümü, filolojik açıdan ziyâde, din bilgisi açısından işlenmiştir. Bu bölümde metinde geçen Budizm'le ilgili hususlar açıklanmaktadır. Müellif, "Sekiz sıcak ve sekiz soğuk cehennem nedir?, Küçük cehennemler nedir? Bunların fonksiyonları nelerdir?" vs gibi konuları, *MNB*'de tespit etmekte, *MNB* metninde tespit ettiği bu motifleri de, Hintçe bir eser olan *Mahāvastu* ve daha önce Bang-Rahmeti tarafından yayımlanan "Cehennem tasvirleri"ndeki motifler ile, geniş bir şekilde mukayese etmektedir.

Sahife 125-133 arasında Bibliyografya yer almaktadır. Bibliyografya'da, müellifin sahaya hakim olduğu görülmektedir.

Tarafımdan neşre hazırlanan islâmî devrenin Uygur harfli dînî eserlerinden *Mi'râc-nâme*'deki islâmî cehennem tasvirleri ile, Budizm cehennem tasvirlerinin motif, muhteva ve minyatür olarak karşılaştırılması, bize eski Türklerin dînî hayatı konusunda, şüphesiz bir çok yeni ufuk açacaktır.

Genç meslekdaşımızı bu titiz çalışmasından dolayı tebrik ediyoruz.